



บทที่ 1

บทนำ

สภาพปัญหาวิจัย

การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์หนึ่งไปสู่สถานการณ์ที่ดีขึ้น ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม การปรับปรุงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้สามารถตอบสนองความต้องการของคนในสังคม ปรับปรุงความเป็นอยู่ของสังคม หรือปรับปรุงคุณภาพของคนให้ดีขึ้น มีความพยายามทั้งภาครัฐบาลและเอกชนโดยใช้แนวทางพัฒนาต่างๆ มากมาย เพื่อที่จะพัฒนาประเทศ การคลี่คลายแนวทางการพัฒนาเป็นลำดับจนถึงปัจจุบัน บรรดาโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ มุ่งสู่ระดับหมู่บ้าน มักให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมเพื่อนำไปสู่ความพยายามพึ่งตนเอง (self-reliance) ความพยายามพึ่งตนเองจึงเป็นแนวทางและความหวังในการพัฒนาประเทศ (สรพวรรณ ไชยอำพร, 2529 : 26)

พัฒนา บุญยรัตพันธุ์ (2527 : 2) ได้กล่าวถึงปรัชญาขั้นพื้นฐานของงานพัฒนาชุมชนว่า

1. บุคคลแต่ละคนย่อมมีความสำคัญ และมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนกัน จึงมีสิทธิอันพึงได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม
2. บุคคลแต่ละคนย่อมมีสิทธิ และสามารถที่จะกำหนดวิถีการดำรงชีวิตของตนไปในทิศทางที่ตนต้องการ
3. บุคคลแต่ละคนถ้ามีโอกาสแล้ว ย่อมมีความสามารถที่จะเรียนร้อยเปลี่ยนแปลง ทรยศณะประพฤติกปฏิบัติ และพัฒนาขีดความสามารถให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้น
4. มนุษย์ทุกคนมีพลังในเรื่องความคิดริเริ่ม ความเป็นผู้นำและความคิดใหม่ ๆ พลังที่ซ่อนเร้นเหล่านี้หากได้รับการพัฒนาแล้ว พลังความสามารถจึงจะสามารถเติบโตและนำออกมาใช้ได้
5. การพัฒนาถึงขีดความสามารถของชุมชนในทุกด้านเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาจะมีความสำคัญ

จากการดำเนินงานในโครงการต่าง ๆ ประสบความสำเร็จเป็นส่วนใหญ่ สาเหตุสำคัญมาจากการมองข้ามความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน (people's participation) ทั้งนี้เพราะมีช่วงเวลาการปฏิบัติงานในเขตพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งจำกัด ไม่อาจที่จะดำเนินการในท้องถิ่นเดิมได้ตลอดไปโดยไม่มีสิ้นสุด หากเป็นโครงการที่ไม่ได้ผ่านกระบวนการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริงแล้ว เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาการดำเนินโครงการแล้ว งานส่วนใหญ่ที่ทำในสนามที่ทำไว้ค่อยๆ เสื่อมสลายไปในเวลาอันสั้น ทั้งนี้เพราะประชาชนขาดความผูกพันและ

ความเข้าใจอย่างเพียงพอ จึงไม่สามารถสานต่อหรือใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ทางการจัดไว้ให้ตามที่ควรจะเป็น (วันรักษ์ และชูศรี, 2525 : หน้า 97)

ในขณะที่แนวความคิดมุ่งไปสู่การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทั้งหมด เพื่อให้การพัฒนาชนบทบังเกิดผลนั้น ไม่เพียงแต่เทคโนโลยีหรือความเป็นธรรมในความหมายของการกระจายความเป็นธรรมเท่านั้น ยังหมายถึงการเข้าถึง (access to) และการควบคุม (control over) สภาพแวดล้อมเพื่อที่ผู้ได้ผลกระจายจากการเปลี่ยนแปลงเป็นผู้ที่ตัดสินใจกระทำการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการดังกล่าวด้วยตนเอง

ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญและสนใจต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนการดำเนินการต่าง ๆ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นกระบวนการกระทำที่ประชาชนมีความสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดความเปลี่ยนแปลงเพื่อตัวประชาชนเอง โดยประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อตนเอง และมีการดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังปรารถนาหรือที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ต้องมีใช้การกำหนดกรอบความคิดจากบุคคลภายนอก

นอกจากนี้ มูลเหตุแห่งความล้มเหลวของการพัฒนาที่ผ่านมาแล้วรวมศูนย์อยู่ที่ยุทธศาสตร์ที่เน้นการพัฒนาวัตถุมากกว่าการพัฒนาคน เน้นหนักการเพิ่มขึ้นของรายได้ส่วนรวมมากกว่าการแบ่งปันที่เป็นธรรม ผลที่เกิดขึ้นคือ วัตถุได้รับการพัฒนาแต่ประชาชนส่วนใหญ่ยังอยู่ในสภาพที่ด้อยพัฒนา ยิ่งกว่านั้น วัตถุที่ได้รับการพัฒนายังกระจายอย่างเป็นกระจุกในหมู่คนส่วนน้อย คนส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นเป้าหมายของการพัฒนา จึงถูกละเลยไม่ได้รับดอกผลของการพัฒนา และมีได้มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาแต่อย่างใด (กลุ่มสังคมศาสตร์สาธารณสุข, 2525 : หน้า 23)

สาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ของความล้มเหลวในการดำเนินการพัฒนาต่าง ๆ ของรัฐบาลมาจากการดำเนินการยึดกลยุทธ์การพัฒนา และยึดแนวคิดทฤษฎีที่มาจากภายนอกบ่อยครั้งที่หน่วยงานรัฐบาลเองก็มุ่งแสวงหารูปแบบการพัฒนาชนบทที่เหมาะสมจากต่างประเทศ โดยหวังจะนำมาเป็นแนวอันเป็นสูตรสำเร็จของทั่วประเทศ (สุริชัย, 2528 : หน้า 117) การแสวงหาแนวทางและกลยุทธ์การพัฒนาจากภายนอก โดยหวังนำมาประยุกต์ใช้ต่อชนบทไม่ได้ผล ไม่สามารถแทนแนวการศึกษาสภาวะเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรมของเราเองได้เลย นอกจากนั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลส่วนใหญ่คิดว่า การมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือหรือเทคนิคใหม่ให้ชาวบ้านยอมรับกิจกรรมที่เจ้าหน้าที่กำหนดไว้แล้ว ผลที่ตามมาคือ โครงการและรายละเอียดการทำงานต่าง ๆ ถูกยึดเยียดแก่ชาวบ้าน และชาวบ้านถูกดึงให้ร่วมมือแทนที่จะมีส่วนร่วม ความพยายามเช่นนี้ นอกจากจะไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนพัฒนาตนเองจากการมีส่วนร่วมแล้ว ยังเป็นการเพิ่มภาระให้ประชาชนและดอกย่ำลักษณะพึงพึงต่อราชการมากขึ้น (ทวีทอง, 2527 : หน้า 2-3) และการ

สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาตนเองเป็นวิธีการพัฒนาที่น่าจะเหมาะสมและถูกต้อง เพราะเป็นการให้การศึกษานอกระบบแก่ชาวบ้าน

จากประสบการณ์ในอดีต รัฐบาลได้พบว่า ปัญหาที่สำคัญที่ทำให้การพัฒนาประเทศไม่บรรลุเท่าที่ควร เนื่องมาจากประชาชนยังมีความคิดว่างานพัฒนาเป็นเรื่องของภาครัฐ การพัฒนาประชาชนมีหน้าที่รอรับผลการพัฒนา หรือความช่วยเหลือจากภาครัฐเท่านั้น นั่นคือ ขาดการรวมพลังประชาชนเพื่อมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง นอกจากนั้นการพัฒนาที่ผ่านมา ภาครัฐบาลมักคิดแต่ว่ารัฐบาลเป็นผู้คิดฝ่ายเดียว แต่ประชาชนต้องการอะไร มิได้พัฒนาขีดความสามารถให้ประชาชนได้คิดและทำด้วยตนเอง

ดังนั้น ตั้งแต่ช่วงปลายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 และต้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 จนถึงฉบับที่ 8 จึงได้มีการกำหนดให้องค์กรประชาชนได้มีส่วนร่วมในงานพัฒนาต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น คือ

1. ให้องค์กรประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาระดับตำบลหมู่บ้านของตนเองในขั้นตอนต่าง ๆ ทุกขั้นตอน ทั้งในขบวนการวางแผนพัฒนาตำบล หมู่บ้าน รวมถึงดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ด้วยความช่วยเหลือของภาครัฐและเอกชนภายนอก ภายใต้สมมติฐานที่ว่า องค์กรประชาชนมีขีดความสามารถในการดำเนินงานพัฒนาดังกล่าว พร้อมพอสมควร (ดิเรก ฤกษ์หรัย, 2527 : หน้า 61)

2. การกำหนดบทบาทของแต่ละบุคคลในองค์กรนั้น นอกจากนี้จะต้องให้ทุกคนได้รับรู้บทบาทหน้าที่แล้ว เจ้าหน้าที่ราชการจะต้องกระตุ้นเร่งเร้าให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวในการทำงานเพิ่มขึ้น และร่วมมือทำงานด้วยความเชื่อมั่นว่าตนยอมพึ่งตนเองได้ (self-reliance) (ชาติชาย ณ เชียงใหม่, 2528 : หน้า 26)

3. ความสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่และประชาชนในการพัฒนา ควรเปลี่ยนจากการที่เจ้าหน้าที่เป็นผู้สนับสนุน และประชาชนเป็นผู้ริเริ่มเป็นผู้ริเริ่มเป็นผู้ปฏิบัติ (อมร นนทสุต, 2520)

การตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชน เพื่อขจัดความยากจนของประชาชนให้ค่อย ๆ หายไป รัฐบาลได้ตระหนักถึงการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายพัฒนาท้องถิ่นให้เหมาะสมกับท้องถิ่นที่มีอยู่ รัฐบาลไม่สามารถกำหนดรายละเอียดได้ว่าควรมีการพัฒนาอะไรบ้าง ประชาชนต้องเป็นผู้กำหนดเอง ปัจจุบันจึงมีการเสนออยู่เสมอว่า การพัฒนาจะต้องเกิดขึ้นจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน การพยายามจากเบื้องบนมาสู่เบื้องล่างจะสำเร็จสมบูรณ์ไม่ได้ เพราะเบื้องบนจะไม่สามารถกำหนดโครงการพัฒนาที่จะตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชนเบื้องล่างได้ (อมรา พงศาพิชญ์, 2526 : หน้า 82)

เป้าหมายของรัฐบาลก็คือ มุ่งส่งเสริมพลังความสามารถหรือศักยภาพของสถาบันชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองในการพัฒนาได้มากขึ้น มนุษย์ทุกคนมี “ศักยภาพ” หากว่าเขาได้ตระหนักถึงตัวเขาเองและปัญหาที่เกิดขึ้น หากทุกคนในชุมชนได้ตระหนักถึงการร่วมกันในการพัฒนาชุมชนของตนเองให้ดีขึ้น โดยเริ่มทำการศึกษาให้เข้าใจถึงปัญหาและสภาพชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และทบทวนถึงศักยภาพหรือพลังชุมชนในด้านสถาบันของชุมชน ซึ่งเคยมีบทบาทแก้ไขปัญหภายในชุมชนในอดีต จะทำให้ชุมชนสามารถรวมตัวกันขึ้นมาใหม่เป็นพลังในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น โดยมีกิจกรรมร่วมกันในการพัฒนาตนเอง ทั้งนี้การดำเนินงานจะต้องอยู่บนพื้นฐานความพยายามในการพึ่งตนเองของชุมชน

นอกจากนี้การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายพัฒนาท้องถิ่นยังส่งผลต่อการเมืองท้องถิ่น ทำให้ประชาชนรู้สึกมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่นนี้ จะทำให้ประชาชนมีความเชื่อว่าการกระทำทางการเมืองของบุคคลมีผลหรือสามารถมีผลต่อกระบวนการทางการเมือง และความรู้สึกว่า การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมหรือเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ โดยที่ผลการเมืองแต่ละคนสามารถมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงนั้น (Campbell, 1954 : p.187) อันเป็นพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นระบบการปกครองของชุมชนโดยสมาชิกส่วนใหญ่ในชุมชนนั้นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยตรงหรือโดยทางอ้อม ในเรื่องที่มีผลกระทบต่อสมาชิกในชุมชนหรือประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ สุนทรพจน์ของประธานาธิบดีลินคอล์นกล่าวว่า ประชาธิปไตยคือ การปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่นในชนบทจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ปรัชญาของการพัฒนาชนบทแนวใหม่จึงเน้นการพัฒนาคน และการมีส่วนร่วมของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่ยากจนในชนบทโดยยึดหลักสำคัญคือ การให้ชาวบ้านชนบทรู้จักวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ที่ตนเองเป็นอยู่ และพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงเมื่อจำเป็น เมื่อคนเกิดสำนึกและมีความปรารถนาที่จะเปลี่ยนแปลงแล้วกระบวนการพัฒนาก็จะเกิดจากความสมัครใจและมีความเป็นตัวของตัวเอง การมีส่วนร่วมของชุมชนจะเป็นเครื่องค้ำประกันว่า ผลแห่งการพัฒนาตกอยู่กับประชาชนอันเป็นคนส่วนใหญ่ และการมีส่วนร่วมของชุมชนยังเป็นการสร้างประชาธิปไตยในที่สุด (ปธาน สุวรรณมงคล, 2527 : หน้า 82)

ถึงแม้ว่า การมุ่งการพัฒนาให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจะเป็นเรื่องยากลำบาก แต่ถ้าหากกระทำได้สำเร็จจะเกิดผลต่อการพัฒนาที่สืบเนื่องต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และเป็นวิธีเดียวที่จะช่วยให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเอง ไม่ต้องพึ่งบุคคลจากภายนอก (พินิจ ลาภชานนท์, 2529 : หน้า 20)

จังหวัดนครพนม เป็นจังหวัดหนึ่งซึ่งอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย มีพรมแดนติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นแนวกัน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เพาะปลูก ทำนา ทำไร่ ปัญหาหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นปัญหาสำคัญ ของจังหวัดนครพนม คือการขาดแคลนน้ำอุปโภค บริโภค ประชากรส่วนใหญ่อาศัยน้ำฝน และน้ำตามแม่น้ำ ตามธรรมชาติ ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและใช้บริโภค อุปโภค ปัจจุบันเกิดสภาพฝนตกไม่ถูกต้องตามฤดูกาล และการรองรับน้ำฝนไว้ใช้ไม่เพียงพอ แม่น้ำ ลำธาร เหือดแห้ง ในฤดูแล้งเกิดสภาวะแล้งซ้ำซาก การกำหนดให้มีโครงการประปาหมู่บ้าน จึงมีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่ง ต่อประชาชนในการแก้ไขปัญหาสภาพแห้งแล้งดังกล่าว ถ้าหากประชาชนเข้าใจ และเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการประปาหมู่บ้านแล้ว ปัญหาเรื่องน้ำอุปโภค และบริโภค ตลอดจนน้ำใช้เพื่อการเกษตรกรรมก็น่าจะหมดไปในที่สุด ประชากรจะมีน้ำใช้ที่ถูกลักษณะได้ตลอดปี ไม่ต้องอาศัยน้ำจากธรรมชาติ จะส่งผลให้ประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โครงการประปาหมู่บ้านและกระบวนการในการดำเนินการจะส่งผลทำให้เกิดการยอมรับ และการเห็นคุณค่าในการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงนโยบาย การพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งจะก่อให้เกิดการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณประโยชน์อื่นๆ อีกมากมาย ซึ่งจะเป็นปัจจัยนำไปสู่การเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการในทาง การเมืองระดับท้องถิ่นมากขึ้น

การศึกษาวิจัยถึงปัจจัยสำคัญ ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในระดับท้องถิ่น: ศึกษากรณีโครงการประปาหมู่บ้าน อำเภอเมืองธาตุพนม จังหวัดนครพนม ก็เป็นโครงการหนึ่งที่นำการพัฒนาชนบทแนวใหม่มาใช้ โดยให้ความสำคัญและสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาตลอดทุกขั้นตอน โดยตระหนักดีว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเป็นสิ่งที่จำเป็นในการประสานโครงการพัฒนาให้ตรงกับความต้องการของประชาชนได้มากที่สุด และเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง (political efficacy) ของประชาชนให้เพิ่มมากขึ้น บทบาทของประชาชนในโครงการประปาหมู่บ้าน ประชากรจะเป็นผู้ริเริ่ม ผู้เสนอแนะ ผู้ค้นหาปัญหา รับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้น และการวางแผนแก้ไขปัญหา ตลอดจนประเมินผลด้วยตัวประชาชนเอง ประชาชนมิใช่เป็นเพียงผู้รับทราบเป้าหมาย ผู้สนับสนุน ผู้กระทำการตามที่รัฐบาลกำหนดไว้เท่านั้น ดังที่ Seah Chee Meow ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในแง่หนึ่งว่าเป็นการมีส่วนร่วมในลักษณะของการถูกระดมเข้าร่วมภายใต้การควบคุม (controlled mobilization) และท้ายที่สุดผลแห่งการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการประปาหมู่บ้าน จะทำให้ประชาชนรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง และเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น อันเป็นการเสริมสร้างประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานในระดับท้องถิ่นด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้มุ่งค้นหาคำตอบที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในโครงการประปาหมู่บ้าน ในเชิงการเมืองท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษาทัศนคติของประชาชนในพื้นที่ ที่มีต่อการมีส่วนร่วมในโครงการประปาหมู่บ้าน
3. เพื่อศึกษาค้นหาลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการประปาหมู่บ้าน
4. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการประปาหมู่บ้าน

ข้อจำกัดในการศึกษาวิจัย

ข้อจำกัดของเนื้อหาที่ศึกษาวิจัยประกอบด้วย ภูมิหลังของบุคคล ความถนัดในการนิเทศ ความรู้ความเข้าใจ การตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของบุคคล และภาวะผู้นำที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการประปาหมู่บ้าน

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งปรากฏในแนวความคิด ทฤษฎี และสมมุติฐานของการวิจัย มีดังต่อไปนี้

ตัวแปรอิสระ (independent variables)

1. ปัจจัยด้านสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่
 - 1.1 เพศ
 - 1.2 อายุ
 - 1.3 ระดับการศึกษา
 - 1.4 อาชีพ
 - 1.5 รายได้
 - 1.6 การมีตำแหน่งทางการเมือง
 - 1.7 สถานภาพในครอบครัว
2. ปัจจัยด้านความถนัดในการนิเทศโครงการประปาหมู่บ้าน จากเจ้าหน้าที่ของรัฐ
3. ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจของประชาชนต่อโครงการประปาหมู่บ้าน

4. ปัจจัยด้านการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน (need-oriented) ของประชาชน
5. ปัจจัยด้านผู้นำ

ตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการประปาหมู่บ้าน

คำจำกัดความของตัวแปร

การให้คำจำกัดความได้กระทำเป็น 2 ลักษณะ คือ การให้คำจำกัดความในเชิงทฤษฎี (conceptual definition) และการให้คำจำกัดความในเชิงปฏิบัติการ (operational definition)

ตัวแปรอิสระ

1. ปัจจัยด้านสังคมและเศรษฐกิจ

เพศ

คำจำกัดความเชิงทฤษฎี: สถานภาพทางเพศของบุคคล ได้แก่ เพศชาย เพศหญิง

คำจำกัดความเชิงปฏิบัติการ: สถานภาพทางเพศที่แตกต่างกัน ได้แก่ เพศชาย และเพศหญิงของประชาชนในโครงการประปาหมู่บ้าน

อายุ

คำจำกัดความเชิงทฤษฎี: ช่วงอายุของบุคคลที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วม

คำจำกัดความเชิงปฏิบัติการ: ช่วงอายุที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการประปาหมู่บ้าน ได้แบ่งช่วงอายุออกเป็น 2 ช่วง คือ

ช่วงอายุที่ 1 ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 15-45 ปี

ช่วงอายุที่ 2 ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 46 ปีขึ้นไป

ระดับการศึกษา

คำจำกัดความเชิงทฤษฎี : ระดับการศึกษาที่บุคคลได้รับจากระบบโรงเรียน

คำจำกัดความเชิงปฏิบัติการ : ระดับการศึกษาที่ประชาชนในโครงการประปาหมู่บ้านได้รับจากระบบโรงเรียน

อาชีพ

คำจำกัดความเชิงทฤษฎี : การกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งอันก่อให้เกิดรายได้หลัก

คำจำกัดความเชิงปฏิบัติการ : การกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของประชาชนในโครงการประปาหมู่บ้านอันก่อให้เกิดรายได้หลัก

รายได้

คำจำกัดความเชิงทฤษฎี : ระดับรายได้ของบุคคล

คำจำกัดความเชิงปฏิบัติการ : ระดับรายได้ของประชาชนในโครงการประปาหมู่บ้าน

การมีสถานภาพในสังคม

คำจำกัดความเชิงทฤษฎี : การดำรงตำแหน่งอย่างเป็นทางการในชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิประจำตำบลหมู่บ้าน

สถานภาพในครอบครัว

คำจำกัดความเชิงทฤษฎี : ฐานะของบุคคลในครอบครัว

คำจำกัดความเชิงปฏิบัติการ : ฐานะของบุคคลในครอบครัว ได้แก่

- หัวหน้าครอบครัว
- ภรรยาหัวหน้าครอบครัว
- สมาชิกในครอบครัว

2. ปัจจัยด้านความถี่ในการนิเทศโครงการประปาหมู่บ้าน จากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

คำจำกัดความเชิงทฤษฎี : การติดตามผลงาน ให้คำแนะนำ ตลอดจนการประเมินผลงานอย่างเป็นระยะๆ โดยสม่ำเสมอ

คำจำกัดความเชิงปฏิบัติการ : การติดตามผลงาน ให้คำแนะนำ ตลอดจนการประเมินผลงานอย่างเป็นระยะ ๆ โดยสม่ำเสมอในหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการประปาหมู่บ้าน

3. ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจของประชาชนต่อโครงการประปาหมู่บ้าน

คำจำกัดความเชิงทฤษฎี : ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการประปาหมู่บ้าน

คำจำกัดความเชิงปฏิบัติการ : ประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโครงการประปาหมู่บ้าน จะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการประปาหมู่บ้านในเรื่องต่อไปนี้ คือ

- 3.1 หลักการของโครงการประปาหมู่บ้าน
- 3.2 ความมุ่งหมายของโครงการประปาหมู่บ้าน
- 3.3 ความสำคัญของโครงการประปาหมู่บ้าน
- 3.4 ความจำเป็นที่จะต้องมีการประปาหมู่บ้าน
- 3.5 คุณค่าและประโยชน์ที่จะได้รับจากโครงการประปาหมู่บ้าน

4. ปัจจัยด้านการตอบสนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชน

คำจำกัดความเชิงทฤษฎี : ความต้องการของประชาชนโดยทั่วไป คนที่มีความต้องการขั้นพื้นฐานคล้ายกันและเป็นลำดับก่อนหลัง ซึ่ง มาสโลว์ เรียกว่า ลำดับขั้นของความต้องการ (hierarchy of needs) คือ ความต้องการของคนเป็นไปตามลำดับ จะต้องได้รับการตอบสนองตั้งแต่ขั้นแรก และความต้องการขั้นต่อไปจึงจะพัฒนาได้

คำจำกัดความเชิงปฏิบัติการ : ลำดับขั้นความต้องการ (Hierarchy of needs) ของคนจะต้องได้รับการตอบสนองตั้งแต่ขั้นตอนแรก ความต้องการขั้นต่อไปจึงจะพัฒนาได้ ลำดับขั้นของความต้องการของคนในทรศนะของมาสโลว์ ได้แก่

- 4.1 ความต้องการขั้นพื้นฐานทางร่างกาย
- 4.2 ความต้องการความปลอดภัยและมั่นคง
- 4.3 ความต้องการด้านสังคม
- 4.4 ความต้องการมีชื่อเสียง
- 4.5 ความต้องการความสำเร็จและความสมหวังในชีวิต

5. ปัจจัยด้านผู้นำ

คำจำกัดความเชิงทฤษฎี : การที่ผู้นำใช้อิทธิพลในความสัมพันธ์ซึ่งมีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนาจการใช้กระบวนการติดต่อซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

คำจำกัดความเชิงปฏิบัติการ : การที่ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิประจำตำบลหมู่บ้าน ทำหน้าที่เกี่ยวกับการอำนวยการ จูงใจริเริ่ม ประนีประนอม และประสานงานโดยอำนาจหน้าที่ (formal) และไม่เป็นพิธีการ (informal) ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดพลังร่วมของกลุ่มให้ดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ตัวแปรตาม

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการประปาหมู่บ้าน

คำจำกัดความเชิงทฤษฎี : การที่ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องโดยการใช้ความพยายามหรือใช้ทรัพยากรบางอย่างส่วนตนในกิจกรรม โดยการมีส่วนร่วมต้องมีองค์ประกอบดังนี้

- 1.1 มีประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในโครงการประปาหมู่บ้าน
- 1.2 ผู้เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามบางอย่างส่วนตัว เช่น ความรู้ ความคิด ความสามารถ แรงงาน หรือทรัพยากรบางอย่าง เช่น เงินทุน วัสดุ ในโครงการประปาหมู่บ้าน

คำจำกัดความเชิงปฏิบัติการ : การเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ของโครงการประปาหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นการสำรวจปัญหาที่ประสบ

อยู่ในท้องถิ่นการวางแผนดำเนินการ การหาทางป้องกันและแก้ไขปัญหา หรือการมีส่วนร่วมในการติดตามผลประเมินผลงาน โดยผู้เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามและทรัพยากรบางอย่าง เช่น ความรู้ ความคิด แรงงาน เงิน เป็นต้น ในการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการประปาหมู่บ้าน

นิยามศัพท์สำคัญ

การเข้าร่วมโครงการประปาหมู่บ้าน คือ การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการประปาหมู่บ้าน ดังมีขั้นตอนการมีส่วนร่วมดังนี้ คือ

1. การประชุม การเข้าร่วมโดยเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นตัดสินใจ และการยอมรับเสียงส่วนมากเป็นมติที่ประชุม
2. การแสดงความคิดเห็น เป็นลักษณะที่ผู้นำท้องถิ่น ประชาชน ได้แสดงความคิดเห็น ในการเสนอความต้องการในโครงการตามสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น การแสดงความคิดเห็น ในการร่วมประชุม เพื่อกำหนดแผนงาน โครงการ และ กำหนดวิธีการดำเนินงานและการเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะต่างๆ ในการแสดงความคิดเห็นจะนำไปสู่การตัดสินใจต่อโครงการประปาหมู่บ้าน
3. การตัดสินใจ เป็นลักษณะที่ผู้นำท้องถิ่นหรือประชาชนตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ โดยคำนึงถึงเหตุผลและปัจจัยต่างๆ
4. การวางแผนโครงการ การเข้าร่วมโครงการเป็นผู้กำหนดลักษณะกิจกรรมการดำเนินการโครงการประปาหมู่บ้าน เพื่อให้สำเร็จลุล่วงตามที่ได้ตัดสินใจแล้ว การวางแผนโครงการจะกำหนดในเรื่อง สถานที่ก่อสร้าง ผู้รับผิดชอบการทำงาน วัสดุอุปกรณ์ เงินงบประมาณ และการร่วมสมทบค่าใช้จ่ายต่างๆ ตลอดจนร่วมวางแผนกำหนดการใช้น้ำภายในหมู่บ้านให้เกิดประสิทธิภาพ เช่น การเก็บเงินค่าใช้น้ำ, การซ่อมแซมบำรุงรักษา และกลุ่มคณะกรรมการดูแลการใช้น้ำฯ
5. การติดตามผล การเข้าร่วมโดยเข้าไปติดตามเร่งรัดกำกับดูแลให้การดำเนินงานตามโครงการที่ได้วางแผนกำหนดโครงการไว้ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้
6. การประเมินผล เป็นการเข้าร่วมตรวจสอบถึงปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการและการหาทางแก้ไข
7. การดูแลรักษาและทำนุบำรุง ลักษณะเข้าร่วมโดยเป็นผู้ดูแลรักษาและทำนุบำรุงด้วยตนเอง หรือเข้าไปร่วมในกลุ่มคณะกรรมการผู้ใช้น้ำ ตลอดจนคอยสอดส่องดูแลให้ความร่วมมือช่วยเหลือในการดูแลรักษา และทำนุบำรุงระบบประปาหมู่บ้านใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่องตลอดไป

8. การออกเงิน การเข้าร่วมโดยการออกเงินเป็นลักษณะโครงการสละทรัพย์ส่วนตัวเพื่อการออกเงินสร้างประปาหมู่บ้านหรือเพื่อบำรุงรักษา หรือโดยการร่วมออกเงินวางระบบท่อประปาไปในจุดต่างๆ ตามที่ต้องการ

9. การออกวัสดุ เข้าร่วมโดยการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์สมทบโครงการ หรือวัสดุที่แต่ละครัวเรือนต้องรับผิดชอบจัดหาเอง

10. การเป็นกรรมการ การเข้าร่วมโครงการเข้าเป็นกรรมการในการบริหารโครงการประปาหมู่บ้าน โดยในหมู่บ้านที่มีประปาหมู่บ้านจะมีการตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ และเลือกตั้งกรรมการเพื่อเป็นตัวแทนในการบริหารโครงการ

11. การเป็นผู้นำ ลักษณะนี้หมายถึง การเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยตำแหน่งซึ่งจะต้องเป็นผู้นำในการดำเนินโครงการประปาหมู่บ้านเพื่อแก้ปัญหาของหมู่บ้านของตนอีกประการหนึ่ง (เป็นผู้ริเริ่มให้เกิดโครงการโดยการประสานงานกับทางราชการผู้ของบประมาณ หรือการเป็นผู้นำในทางสังคม หรือครอบครัว ที่เป็นผู้ร่วมโครงการโดยตรง

12. การเป็นผู้ชักนำ คือลักษณะที่เข้าร่วมโครงการโดยเป็นผู้เข้าร่วมโครงการด้วยตนเอง และเป็นผู้ชักนำผู้อื่นเข้าร่วมโครงการด้วย

การมีส่วนร่วมของประชาชน คือการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการหรือขั้นตอนการพัฒนาโครงการในระดับท้องถิ่นดังนี้คือ

- การศึกษาหาข้อมูลสาเหตุของปัญหา
- การกำหนดถึงปัญหา
- การตัดสินใจกำหนดโครงการแก้ไขปัญหา
- การวางแผนหรือโครงการ
- การดำเนินการตามโครงการ
- การควบคุม ตรวจสอบ และประเมินผล
- การใช้ประโยชน์จากกิจกรรม หรือโครงการที่จัดทำขึ้นในหมู่บ้าน โดยให้มีกิจกรรมเสริมจากโครงการที่จะทำขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ น่าจะอำนวยประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ทำให้ทราบปัจจัยสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการประปาหมู่บ้านในเชิงการเมืองท้องถิ่น

2. ทำให้ทราบทัศนคติของประชาชนในพื้นที่ที่มีต่อการมีส่วนร่วมในโครงการประปาหมู่บ้าน อันจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งเป็นพื้นฐานการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

3. ทำให้ทราบลักษณะของการมีส่วนร่วม รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการประปาหมู่บ้าน

4. เป็นแนวทางหรือข้อเสนอแนะในการปรับปรุงรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่น ซึ่งจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการเมืองการปกครองในระดับชาติต่อไป

การนำเสนอผลการวิจัย

บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึง ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ข้อจำกัดในการศึกษาวิจัย ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คำจำกัดความของตัวแปรและนิยามศัพท์

บทที่ 2 แนวความคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กล่าวถึงความสำคัญและความจำเป็นของการมีส่วนร่วมของประชาชน แนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน เจาะลึกพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชน ความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีการศึกษาวิจัย กล่าวถึง สมมติฐานของการวิจัย ขอบเขตและวิธีการศึกษาวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 ผลการศึกษาวิจัย กล่าวถึง ผลการเก็บรวบรวมข้อมูล และการทดสอบสมมติฐาน

บทที่ 5 เป็นการนำเสนอวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วน คือ ปัจจัยเรื่องผู้นำ การนิเทศงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อโครงการประปาหมู่บ้านในระดับท้องถิ่น และยังได้ศึกษาทัศนคติของประชาชนที่มีต่อโครงการประปาหมู่บ้าน ตามนัยของสมมติฐานที่ระบุไว้ในบทที่ 1

บทที่ 6 เป็นการสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลการวิจัย และการเสนอแนะทั้งในทางทฤษฎีและปฏิบัติ.